

De inrichting is er ook nog

De inrichting komt er bij tentoonstellingen vaak bekaaid vanaf, aldus Nanda Janssen. De kunst en de kunstbeleving zijn daar volgens haar niet bij gebaat. Waarom wordt hier niet meer aandacht aan besteed en beter over nagedacht?

Regelmatig bezoek ik vol enthousiasme een tentoonstelling, maar keer ik na afloop toch teleurgesteld naar huis. Inhoudelijk zat het prima in elkaar, aan de kunstwerken lag het evenmin, maar de inrichting liet steken vallen. Deze ervaring had ik bijvoorbeeld bij de solotentoonstelling van Tjebbe Beekman in het GEM (2008-2009). Hoe is het mogelijk dat je met zulk goed werk zo'n belabberde tentoonstelling kunt maken? De inrichting voegde niets toe, maar werkte eerder averechts: zij vlakke de doeken af. De schilderijen waren strak in het gelid gehangen waardoor ze op elkaar gingen lijken. Probeer bij zoveel monotonie de aandacht er maar eens bij te houden. Wat een gemiste kans! Een uitgekiende inrichting had kunnen bewerkstelligen dat je brandt van nieuwsgierigheid naar de volgende zaal en dat het totaal de som der delen overstijgt.

Vreemd dat tentoonstellingsinrichting op het gebied van hedendaagse kunst in Nederland zo'n ondergeschoven kindje is, terwijl er zoveel mee te winnen valt. Een uitgekristalliseerde presentatie brengt de kunstwerken en het thema van de tentoonstelling helder voor het voetlicht en vergroot het kijkplezier. Dit kan leiden tot een hogere waardering, grotere bezoekersaantallen en meer inkomsten. Een tentoonstellingsinrichting zelf hoeft niet duur te zijn.

Een tentoonstellingsmaker – totaalinrichtingen door externe bureaus laat ik hier buiten beschouwing – dient zich bij ieder kunstwerk af te vragen: waar toon ik het, hoe en wat wil ik ermee bereiken? Ondanks dat er legio mogelijkheden zijn, grijpen curatoren vaak terug op standaard manieren. Dat pakt lang niet altijd voordelig uit. Weer wordt de film vertoond op een zwarte hooggelans Samsung flatscreen. Weer zijn de zalen op min of meer dezelfde manier ingericht. Weer een introductietekst in plakletters op dezelfde plek aan de wand. Weer zijn de sokkels van stal gehaald die drie tentoonstellingen geleden heel geschikt waren, maar de huidige sculpturen absoluut misstaan. Uiteraard respecteer je de wensen of eisen van de kunstenaar of bruikleengever. Maar de kunstenaar weet niet altijd zelf het beste hoe het werk getoond moet worden. Een werk maken is niet hetzelfde als het presenteren.

'Meer Licht' in Museum De Fundatie (2011-2012) liet zien hoe het ook kan. In die tentoonstelling waren zowel de presentatie van ieder kunstwerk afzonderlijk, als de afwisseling en het ritme van het totaal, optimaal. Doordat een film van Ragnar Kjartansson niet direct op de muur, maar op vijf schermen vlak voor de wanden in de zwart geschilderde ruimte werd geprojecteerd, werd je er als kijker in ondergedompeld. Na deze introverte ruimte volgde de koepelzaal, waar in de nok tl-sculpturen van Spencer Finch hingen: uitbundige,

NANDA JANSSEN is Kunstbeeld-gastauteur en -blogger en werkzaam als onafhankelijk curator.

te halen en andere op te trekken, de bezoeker letterlijk in de val te laten lopen of op expeditie door het gebouw te sturen.

Er zijn kortom talloze manieren waarop de curator te werk kan gaan. 'Z.O.U. – Zone of Urgency', de door Hou Hanru ingerichte tentoonstelling op de Biënnale van Venetië in 2003, was een kakofonische groepstentoonstelling, die niet alleen inhoudelijk inging op de megapolis maar deze in vorm nabootste. Niet door letterlijk een stad na te bouwen, maar eenvoudigweg door de kunstwerken enorm dicht op elkaar te zetten, waardoor het onduidelijk was waar het ene werk begon en het andere ophield. Beeld, geluid en andere prikkels kwamen je van alle kanten tegemoet, alsof je je een weg moest banen door de hoofdstraat van Beijing, tijdens spitsuur.

Een werk maken is niet hetzelfde als het presenteren.

Ook de inrichting van de expositie 'Wrong' in de Klosterfelde Gallery in Berlijn (2006) tarte iedere standaard. Uitgangspunt was de vraag wat in de hedendaagse kunst en bij het maken van tentoonstellingen als verkeerd wordt beschouwd. In de paar vierkante meters die de galerie groot was, werden kunstwerken op een 'verkeerde' hoogte gehangen, in een 'verkeerd' formaat uitgevoerd of op een te kleine sokkel geplaatst, waardoor je er praktisch over struikelde. Andere werken waren niet herkenbaar als kunst, zoals het meisje dat plotse-ling op de grond viel en 'een Tino Sehgal' bleek te zijn. Net als bij de andere voorbeelden kun je ook hierover plussen en minnen, maar bij al deze tentoonstellingen was tenminste nagedacht over de inrichting, werden concepten uitgeprobeerd en risico's genomen.

Het blijft gissen waarom er over het algemeen zo weinig aandacht is voor tentoonstellingsinrichting in Nederland. Misschien omdat tentoonstellingen lange tijd een-tweetjes waren tussen curator en kunstenaar. Grofweg midden jaren negentig is hier met de introductie van het publiek als derde schakel een kentering in gekomen. Mede onder druk van de politiek en strengere subsidievoorwaarden eisten educatie en bemiddeling meer aandacht op. Deze verschuiving in de tentoonstellingspraktijk is terug te zien bij kunstopleidingen. Tentoonstellingsinrichting kwam hierin tot zo'n tien jaar geleden nauwelijks aan bod. Intussen bieden verschillende universiteiten gedegen lesprogramma's over de praktijk en theorievorming rondom tentoonstellingsinrichting. Dat belooft beterschap. Tenslotte ligt er ook een taak voor recensenten. Hun aandacht gaat veel te vaak exclusief uit naar het getoonde, en nauwelijks naar hoe dat getoond wordt. Laat staan dat dat onderwerp is van debat. Wanneer de presentatie een vast bespreekpunt wordt, heeft dat een stimulerende werking. ■

OPINIE biedt schrijvers, kunstcritici en lezers een platform voor hun visie op actuele kwesties in de kunstwereld. Bijdragen van max. 800 woorden kunt u richten aan: redactie@kunstbeeld.nl

felgekleurde sterren die de ruimte open braken. In 'Meer Licht' was slim gebruik gemaakt van de verschillende ruimtes en er was een doordachte afwisseling van uitbundige en ingetogen werken, van zintuiglijke en conceptuele werken, van tekeningen, foto's en films.

Maar wat te doen als een tentoonstelling enkel uniforme objecten bevat, bijvoorbeeld alleen schilderijen? Ook dan zijn ritme en variatie de toverwoorden waarmee prikkelende accenten en inhoudelijke verbanden gelegd kunnen worden. Dit bewees de groepstentoonstelling 'Le peintre de la vie moderne' in Museum De Paviljoens (2005-2006). Naar analogie van de negentiende-eeuwse salons hingen de wanden tjokvol schilderijen. De inrichting verwees naar Baudelaire die in zijn essay, waaraan de expositie haar titel ontleende, de kunst op de salons bekritiseerde en beschreef wat volgens hem dan wél de taak van de schilderkunst was: een visie op het moderne leven geven. De tentoonstelling in De Paviljoens vertaalde zijn pleidooi naar het heden en toonde schilderkunst die in de huidige tijd het 'moderne' leven weergeeft.

Opvallend is dat de inhoudelijke samenhang tussen kunstwerken nog altijd de norm lijkt. Het is makkelijk af te geven op ouderwetse, kunsthistorische principes zoals chronologie of stijl. Maar om kunstwerken altijd op inhoudelijke gronden te rangschikken is niet minder dogmatisch. Door deze tunnelvisie worden andere benaderingen niet eens overwogen, bijvoorbeeld om kunstwerken te ordenen naar vorm-, kleur- of formaatverwantschap, op basis van toeval of zonder enig richtinggevend principe en volledig a-logisch. Wat een postmoderne, eclectische mix voor visueel genot kan opleveren, bewijzen bijvoorbeeld de diverse tentoonstellingen van kunsthandelaar en interieurdesigner Axel Vervoordt (onder meer 'Academia: Qui es-tu?', die in 2008 plaatsvond in La Chapelle de l'Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts in Parijs).

Een goedkoop argument om niet over de tentoonstellingsinrichting te hoeven nadenken, is dat de curator niet met het kunstwerk mag interfereren. Daar valt wel wat op af te dingen. Als je zelf je handen er niet aan wil branden, kun je altijd nog de kunstenaar de opdracht geven. Er zijn prachtige voorbeelden waarbij de inrichting door de kunstenaar zelf, of diens representant, tot meeslepende, verwarrende of avontuurlijke resultaten hebben geleid. Denk aan de solotentoonstelling van Christoph Schlingensiefel in BAK (2012), van Tim Enthoven in MU (2012), van Paul McCarthy in het S.M.A.K. (2007-2008) of Suchan Kinoshita in het M HKA (2002-2003). Tentoonstellingen waarbij de kunstenaar bijvoorbeeld de routing in de kunstinstelling en de oriëntatie in de war schopte door wanden neer